

Հոն կը փնտռէ յիշողութեան լոկ աղօտ կանթեղի լոյսով իր տունը. և տխուր երգերով յանուանէ կը կանչէ.

« Իմ տունըս երգ մ'է որուն բառերն այլեւս չունիմ
« Իմ տունըս եմք մ'է անուշ զոր կը սիրեմ միտ մինակ...

« Յետոյ կու լամ խնթի պէս... »

Ու հրապըս կը մարեմ որ լտեմնէ՝ զիս Աստուած,

Հեղինակը աւելի գեղջկական պարզուկ կեանքին սիրահար է քան քաղաքի ժխուրին, « Ուր արեւ կարծես խեղդուած խոշոր թռչուն մըն է փռշիւն ու մուխին մէջ, և կուպրի հոտ մը մարդուն ուռնգերը կ'այրէ » — Այս 32 էջոց գրքոյկին մէջ կարելի է գրեթէ տուն մը ոտանաւոր գտնել ուր ցանկալի գիւղը չյիշուի. և ամէն մի ոտանաւոր մեկամագծ յանկերգով մը հասկաթուռ ցորեններու դրուատիք կ'ընէ, ու միշտ խնթ փափաքով կ'այրի.

« Կ'ուզեմ որ ըլլամ ցորենի արտին

« Ծաղիկը կարմիր՝ զաւթ արեւին...

« ...

« Ըլլամ զեղի զին կամուրջ մը փայտէ...

« ...

« Ըլլամ կուրծքի խալն աղջկան բողբոկ...

« Բակի լակոտ մը՝ նայող հանգարակի...

« Փուշէ մը ներքեւ աղօթեմ ու լամ՝

« Որ քեզ մը զոնէ իմ ցուլը մոռնամ...

« Այլեւս Աստուած, արտին մէջ ըլլամ,

Այսպէս վառ պատկերներով ողջ գոյներով կը ներկայացնէ բնութեան զանազան տեսարաններ, առանց ծամածուռ դարձուածքներու, առանց բառերու տաղտկալի կուտակումին, առանց բռնագրօսիկ տողերու:

Բնութեանն ելած նոր բարունակ մ'է, որուն ուրիշ բան չենք մաղթեր՝ եթէ ոչ ողջ սկզբունքներով զարգանալ. և վեր,

շատ մը բանաստեղծներու խուրին վրայէն սաւառնիլ, անհաս կապոյտին մէջէն Հայրենիքին նորաշունչ տողերով հրեղէն պըսակ մը բերելու:

Հ. Վ. ՅՈՋԱՆԱՆՅԱՆ

ՀԱՅՐԵՆԻՔ. — Ամսագիր (գրական), Պոսթոմ.

Ասկէ երեք տարի առաջ « Հայրենիք » օրաթերթի խմբագրութիւնը մեծ և զնահատեղի քայլ մը կ'առնէր. հրապարակական կեանքի պատկերին հետ կը պատրաստէր հայութեան ծաւալի մտքին ազնուագոյն և օգտակար սնունդը, գրական էջեր համուն ամսագրով:

Քիչ ժամանակի մէջ « Հայրենիք » առաջնակարգ դիրք մը զբաւեց հայ թերթերուն մէջ՝ թէ՛ իր ընտիր նիւթերով և թէ՛ պատկառելի ծաւալով: Բաժանորդներու ստուար բազմութիւնը (մօտ 3000ի) արդէն մեծագոյն զնահատանքն և իրախոյն էր հայութեան, թերթի մը համար որ հանրամատչելի ըլլալու պատիւը կ'ունենար:

Մեր հարազատ երկրին մէջ լոյս տեսած խորթ թերթերուն հակառակ՝ « Հայրենիք » ամէն շրջանակի մէջ փնտռուած թերթին է. պատճառն անշուշտ յայտնի է. ազատ ու զարգացած մթնոլորտի ծնունդ ըլլալով, ազատօրէն կը սահի հոն գրիչը, ու ազատօրէն կը սաւառնի հայ միտքը իր բովանդակ բեղունութեան մէջ: Ազգային արդի զրահակութիւնն է որ կը մշակուի հոն. ուղղութիւնն է կապարիւսագործումը հինին՝ յաւելումով նորին որ գեղեցիկ է և օգտակար:

Երկայն պիտի ըլլար թուել ընտիր էջեր որ « Հայրենիք »-ը կը գեղերփնեն. հայ գրագէտներու մեծ շարք մ'է, որ կ'երևնայ

«Հայրենիք»ի բեմին վրայ և ամէն մէկը կը մրցի լաւագոյն զոհար մը զետեղելու «Հայրենիք»ի պսակին:

Պ. Խահակեան և Պ. Սէպրոնեան հոն կը վիպերգեն այն լեզուով ու ոգիով՝ որ ամենուս ծանօթ է. անոնց ազգագրական — հայրենաշունչ տողերուն մէջ կը պատկերանայ վերապրումը հայ կեանքի մը որ, աւանդ, այլևս գոյութիւն չունի. կարծես մայրենի աշխարհին կրակարաններուն շուրջ կը յածի՝ դիտելով ու զմայելով հայ եզակի տիպարը հին, այն կեանքով որ իր ամբողջութեան մէջ նահապետական երգ մ'էր:

Պ. Խահակեան հայ ժողովրդի կեանքին պատկերներէն ու զրախտի նկարագիրներէն զատ իրերու, և անոնցմէ անդին խակնեմու մթին աշխարհներուն մէջ կը թափառի Գանթի և Նմաններու հետ. բնականացան վերացումներ, որոնք սակայն առկա կը թողուն հոգին, մեյամաղձ և յոռետես կեանքի, ժամանակի, միջոցի են անլոյծ գաղտնիքներուն հանգէպ:

Շանթ «Ժողովուրդ ու մտաւորականութիւն» տրտղութիւն տակ ընտիր էջեր կուտայ, ինչպէս նաև Համաստեղ և ուրիշներ:

Զուտ քերթողական բաժինը շատ ճոխ է. ախորժով կը կարդացուին Պ. Խահակեանի, Արսէն-Երկաթի, Դերենիկի, Արմենուհիի, Phenixի, Ոստանիկի և զեռ կարգ մը ուրիշ գրիչներու ոտանավորները:

Շիրվանզադէ կենսա-գրական յօդուածներ ունի Գամառ Գաթիպայի, Գր. Արծրունիի, և Բաֆֆիի շուրջ, ինչպէս նաև Սիրունի նման յօդուածներ, որուն Դ. Վարուժանի վրայ զբաժը իսկապէս գեղեցիկ ու հետաքրքրական է:

Հուսկ՝ «Հայրենիք»ի վերջին էջերը կը լեցնեն ընդարձակ յօդուածներ քաղաքա-

կան կեանքէն առնուած, Նժդեհ և Սննիկ Մխիթարեան անմոռաց օրերու մէջ մղուած պատմական կողմամբներն են որ կը ներկայացնեն. իսկ Զամալին, Խատիսեան, Նաւասարդեան, Ռ. Գիւլիսանդանեան, Վրացեան, Փաշազնունի, Վարանդեան, Վալատեան, և ուրիշներ՝ քաղաքագիտական ու պետական ինդիւրներով է որ կը զբաղին:

Գրականութիւնը կուսակցական գոյնէ զուրկ ու անկախ է. և ըստ այսմ՝ ամէն գրական թերթ հանրային միտքը կը սնուցանէ. և «Հայրենիք» այսպիսիներէն պէտք է ըլլայ:

«Հայրենիք» ճիգ ու դիտում ունի «Զահի մը, փարոսի մը դէմը կատարել»։ Կը մաղթենք որ միշտ վառ ու արծարծ մնայ և ոչ ասուպ մ'ըլլայ անկայուն, ոչ ալ Արեգ մը զունստ ու վաղամեռիկ:

ՀԱՅ ԲՈՒԺԱՅ. — Բժշկական և առողջապահական ամսագիր. Ե. տարի. Նոր շրջամ Աղեքսանդրիա:

ՀԱՅ ԲԺԺԵՎ. — Բժշկական, առողջապահական և զիտական ամսագիր. Բ. տարի. Պոսթոմ:

Բժշկական այս ամոլին դերը այնքան մեծ է՝ որքան իրեն առթած փրկարար արդիւնքները ամբողջ ազգին. ձրի գովեստ մը չէ որ կը շռայլենք. անոր նպատակը առողջութեան պահպանումն է, ախտերու բուժումը. ան կը շեշտէ գիտական ծանօթութիւններու հետ ընտանիքի սրբուրթիւնը, սերնդեան առողջ դաստիարակութիւնը, բարոյական վեհ ու սրբազան սկզբունքներով որոնք հիմը կրօնքն է և Աստուծոյ երկկողը:

Մասնագէտ հեղինակներու յօդուածներ են ամէնքն ալ, ծանօթ հայ քաջ բժիշկներու՝ որոնց անուանները թուել աւելորդ է: Գովելի ջանք մ'է որ կը նշմարուի երկու թերթերուն մէջ ալ, բժշկական հայերէն բառամթերքը ճոխացնել՝ ի հարկին նոր բարդութիւններով, որոնք բաւական յաջող են ընդհանրապէս: Թէ՛ իրենց մասնագիտական տեսակէտին և թէ՛ բարոյական մեծ ազդեցութեան համար, մասնաւորապէս նոր հայ սերնդեան, որ զօրախտաբար չի գտներ զարգացեալ (!) արեւմուտքի մէջ ընտանեկան այն բարձր սրբութիւնը՝ որ սրբազան ժառանգութիւն մ'էր Արեւելքի մէջ. մեծապէս յանձնարարելի են այս թիրթիրը: Անոնք ամէն ընտանիքի սեղանին զարդն ըլլալու են. անոնց համար զլացած կամ խնայուած լուամն ոչ մէկ նպատակով կրնայ սրբանալ. քանի մը տասնեակ ֆրանքով պիտի ունենան ամէնքը իրենց յարկին տակ մշտաբարբառ քարոզ մը ընտանեկան խաղաղութեան և երջանկութեան առողջ և բարեկիրթ սերնդեան:

Երկուքին ալ յարատեւութիւն կը մաղթենք նոյն բարձր նպատակով և ուղղուած թեմամբ:

Հ. ԵՂԱ ՓԵՏԻՅԱՆ

ԱՅԼԵԻԱՅԻՔ

ԶԱՆԱԶԱՆ ՔԱՐԻԻՂՆԵՐԸ

ԵՒ ԱՆՈՆՑ ԺԱՐՏԱՐԱՐՈՒԵՍԸ

— < 0 > —
(Շաբ. տես Բազմ. 1925, էջ 85)

ՔԱՐԻՊԻ ՀԱՆՔԵՐՈՒՆ ԵԱՀԱԳՈՐԾՈՒՄԸ

Հին շտեմները նահապետական հնարք մը կը գործածէին հնդիկները իրենց քարիւղի հանքերը շահագործելու համար. քանակուսի հորեր կը փորէին ու անոնց պատերը տախտակով բռնել յետոյ, որպէս զի հողերը չթափին, յատուաներուն վրայ բուրդէ հաստ ծածկոցներ կը փռէին և կը սպասէին ժամանակ մը՝ մինչև որ այդ ծածկոցները քարիւղով լաւ մը թըրջուէին: Երբոր կը տեսնէին թէ քարիւղը պէտք եղածին պէս թափանցած է այդ բուրդէ ծածկոցներուն մէջ՝ զորս կը հանէին զանոնք և կը քամէին:

Այս նախնական կերպը բաւական շահաւոր եղաւ քարիւղոտ աւազները մաքրելու համար գոնէ, այնպէս որ նախ փէն սիւլուանիոյ ընկերութիւնը գահացաւ անով՝ զայն քիչ մը կատարելագործել յետոյ: Բարեփոխումները՝ զորս վերոյիշեալ ընկերութիւնը մացուց այս նահապետական եղանակին մէջ՝ կայացան հետեւեալ ձեւ նարկութիւններուն մէջ.

Խորունկցնել հին հորերը, անոնցմէ նորեր բանալ և ծակել ստորերկրեայ նըրքանցները, բազմապատկելու համար այն մակերեսները՝ որոնց վրայէն քարիւղը պիտի ծորէր:

Բայց այս եղանակը ճարտարաւորեալ տակաւ չէր կրնար ըլլալ: Քատի ընկերութիւնները մտածեցին շատ խորունկ հորեր փորել ու ասոր համար բերել տալիս նոր գործիքներ և գետինը ծակող խորաչափներ (sondeurs):

Վերջապէս 1859ին, առաջին քիչ թէ շատ կարեւոր քարիւղի երակը հանդիպեցաւ

ԼԵԻՈՆ ԲԱՐՈՒՆԱԿԵԱՆԻ ԳԻՏԸ

Բարունակեան հնարած է այնպիսի գործիք մը, որ ցոյց կու տայ օրուան զրաններուն և արժեթուղիներուն ելեւէջը: Այս գործիքը ունի մէկ կեդրոնական հազորդիչ և փափաքուած թիւով ընդունարաններ: Բաւական է, որ հազորդիչին վրայ նշանակուին օրուան սակերը և սեղմուին կոճակները այն ընդունարաններուն, որոնց կ'ուղղուի հազորդիչ այդ սակերը, ընդունարաններուն ցուցատախտակին վրայ, անվիշապէս կ'երևան այն թիւերը, որոնց նշանակուած էին հազորդիչին վրայ: Մեքենան քննիչին կը արագորէ նաեւ թուանշաններու այն սխալները, որոնք որեւէ պատճառով, կրնան պատահել հազորդիչի և ընդունարաններու միջեւ:

« Փիտիկ »